

ИСТОРИСКИ ЧАСОПИС

Орган Историског института САН

КЊИГА V
1954 — 1955

РЕДАКЦИОНИ КОЛЕГИЈУМ

МЕХМЕД БЕГОВИЋ, НИКОЛА ВУЧО, МИХАИЛО ДИНИЋ,
ДРАГОСЛАВ ЈАНКОВИЋ, ЈОВАН КОВАЧЕВИЋ,
ДУШАН ПЕРОВИЋ, ИЛИЈА СИНДИК

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ИЛИЈА СИНДИК

БЕОГРАД, 1955

ПОВЕЉА

О ОСНИВАЊУ МАНАСТИРА СВ. НИКОЛЕ У ПРАСКВИЦИ И ЊЕНИ ДОДАЦИ

У Споменику XI САН (Београд 1892 г.) објавио је Конст. Јиречек, из нотарске књиге которске за г. 1438—1439, повељу из г. 1413 о оснивању манастира Св. Николе у Прасквици, у Паштровићима, те о прилозима и набавкама земљишта овог манастира из оног доба. Ту се каже, како је приступио калуђер Пајсије из манастира Прасквице пред млетачког кнеза и капетана Албана Сегреда у Котору и пред три суца, те је молио у име своје и калуђера Данила, настојатеља манастира Св. Николе у Прасквици и осталих калуђера овог манастира, да би дозволили да буде уведена у нотарску књигу једна повеља господина Балше, негдашњег господара Зете, снабђевена његовим печатом, у којој су забиљежени поседи манастира Св. Николе у Прасквици као и завјештаји учињени овом манастиру. Ово је молио стога, ако би се речена повеља изгубила, да би се могао наћи њезин препис у нотарској књизи. Тим би се преписом манастир у случају потребе могао послужити за заштиту својих права. Молба је била уважена и повељу је превео на италијански језик славенски канцелар Стефан Калођурђевић (Caloiurgij) и унио је у споменуту нотарску књигу.

Оригинал ове Балшине повеље није се сачувао, а њезин садржај био нам је досад познат само из поменутог Калођурђевићева превода. Међутим, постојао је раније у приватном посједу један, у науци до данас непознат, препис ове повеље на српском језику, који смо ми тачно преписали и овдје га објављујемо.

У актима којима је тај препис повеље био прикључен, читамо да је 27 новембра 1728 кнез Камило Бечић (Co. Camilo Vesich)¹ предао у руке Петра Фонтане, јавног тумача славенског и српског језика у Херцеговоме, једну стару повељу на пергамени, дјеломично оштећену, писану српским словима: **а, в, в...** (*un privileggio in bergamina antica, parte logorata, scritta con lettera serviana: а, в, в...*). да би је превео на италијански језик. Фонтана је повељу превео уз

¹ По овој породици добило је име село Бечићи крај Будве, родно мјесто српског деспота Стефана Штиљановића.

помоћ јеромонаха Арсенија Аврамовића, старешине манастира Савине, како он то сам каже на крају превода, али око тога се много намучио.

Пошто је повеља преведена, оригинал је с једним примјерком превода враћен Бечићу, а и у актима је такође остао један примјерак превода, на којему је потврда ванредног провидура Антонија Бембо од 18 априла 1729, да је повељу превео и власторучно потписао Петар Фонтана „јавни тумач славенског и српског језика“. Уз превод остао је у актима и један прост, неовјерен, препис ове повеље на српском језику, који смо, како смо горе навели, преписали, те га овдје доносимо упоредо с Калођурђевићевим преводом из споменута Јиречекова преписа:

По неизречномѣ члвко-
любвию бѣжию възса стро-
има сѣтъ на земни
те же самовидци и слвги Гловѣ
протѣкоше възс възселенію възсѣдѣ
въсѣише слоко сплѣное провъзвѣ-
шавающе спасителниіе его стѣрти
Гѣ Бѣ и Гѣса нашего ІС ХѢ.
Тогда црне и архіерере и ѡвци
хрѣтоубци ѡ вѣовидяцѣ и
дрѣль приѣмше вѣоразвѣннѣ семе
въжстѣное начеше храмн боже-
ствиннѣ и Бѣ свещени ѡ ѡс-
нованнѣ въздизати темже и
чловеци доволни по пласѣ Гплѣ-
сѣвѣ възвѣмше крѣтъ свои на
рамо извирающе довродетелна
сжитнѣ ѡходно ѡ мира страна-
юще ѡви ѡщтежително, иниже
послѣшонни ини ѡ повинованію,
дрѣзніше по двемѣ или трем
изколавающе Бѣ вѣодно жете
любнѣвающе іакоже и самѣ влѣ ка
Хс въз благоспѣномѣ благове-
ствовани нехже ѡвѣшта речено
идеже сѣтъ два или трне въз
име мое съврани тѣ есмѣ по

среде и . . . Темже и азъ Ха
Ба благочѣстиви и хриѣтолюбиви
по благоизволенн бжнїю г҃нѣ
Балша съ влаѣтели своимн Па-
щровники подарова мѣсто цр-
кви стомѣ чѣдотворцѣ Николе
въ земни штьчества ми съ Ни-
коломъ Радосалићемъ и съ и съ
вратон мѣ Радичемъ и съ Бѣл-
кашиномъ Бечичемъ и съ вра-
тон мѣ Радалемъ и з Десино²
Андринкемъ изобретше мѣсто
прикладно сътворихомъ црквѣ
стѣмѣ чѣдотворцѣ Николе да
ниѣ бѣде помощникъ дши и
телѣ на страшимъ сѣдищи из-
бравше по коматѣ землѣ.

а. коматъ на сем е црквѣ
и прѣ црквѣн дола на чѣм в
винограѣх црквени и подѣ ви-
ноградомъ дрѣги коматъ землѣ
до воде Прасквице и до потока
великаго ѣ треѣ ѣ коматъ землѣ
подѣ Мирици до великаго пѣти
и четвѣрти коматъ землѣ подѣ
Мзвиномъ, пети коматъ на Жа-
виакѣ. . . Да еѣть въ сведенне
вѣсакомѣ члвкѣ како кѣни цр-
кви Да³мъ стога Николи з
Радоне Дмитровика² - Б комѣ
землѣ съ милѣстїю г҃на Балше
Гѣрвѣвика³ даде мѣ ценомъ.
Мѣ перпирѣ, а томѣ свидоци
напрѣво Бѣкоши⁴ Бечички сїѣ
мѣ Аншъ и Никола Радосаликѣ
и Калогѣрвѣвикѣ⁴ и сїѣ мѣ

Anni VIM VIII, indict. VII a
et del sole sexto et de la luna
sexto. Fexe gratia el gratioso
signor Balsa, per la gratia de
dio signor de Zenta, cum li suo(i)
zentilhomini Pastrovichi luogo
a San Nicolo dentro li Pastro-
vichi in luogo chiamato Pras-
quiça, cum Nicolo Radosalich et
cum suo fradelo Radiço, cum
Vochasin Berich(1) et cum suo fra-
delo Radal, cum Desin Andrijch,
i qual hanno . . . ido alcuni peçi
de terreni a dar a misser San
Nicolo per far principiar et fa-
bricar la gliesia de San Nicolo,
che li sia in aido de le sue
anime in la corte celestial,
quando sara el judito grandò.
Prima peça de terra, sula qual e
fabricata dicta gliesia de misser
San Nicolo. Et davanti la gliesia
una peza de terren, sula qual sie
facta la vigna. Et de soto la dicta
vigna un altra peza di terren, la
qual confina fin al aqua chiamata
Prasquiça et in fin a Pothoco
grandò. Terça peça de terra soto
la lasuina. Quinta peça de terra,
chiamata Sabiach. In la qual gli-
esia el dicto signor Balsa messe
suo caloiero et monago Daniel,
et poi la morte del dicto monago

² Презиме Дмитровикъ преводи Фонтана: Mitrovich, а тако исто и Калогур-
ћевин. Ова се породица у Паштровићима и данас презива Митровин.

³ Гѣрвѣвика стоји мјесто Гѣрѣвѣвика.

⁴ Није му наведено име.

Новакѣ и Радалѣ Бечикѣ и Мѣдоѣ Дѣкланѣ и сѣз мѣ Ра дичѣ, Иванѣшѣ Мартинѣвѣкѣ ѿ Старѣга Гра^а Радѣцѣ Врѣшкѣ⁵ и Гѣрѣгѣ Тѣриѣхѣ и Столѣнѣ Радѣстикѣ и Нико Бѣкѣмира и Станѣцѣ Бѣлинѣвѣкѣ. Бѣдинѣ комѣтѣ землѣ на Пѣрѣжно и дрѣги на Спилѣ⁶ и з Болѣтомѣ и з вратѣм мѣ Петанѣомѣ. Мѣца Ф⁶ Кѣдѣлѣнѣ испѣса се з Старѣм Гра^а з⁷ предѣ сѣнемѣ Сѣвомѣх⁸ Ц^КГ... Да естѣ ведѣние вѣсѣкомѣ члѣкѣсѣ како ѿ нѣромѣна Михаило ѿстави нѣлѣнѣо моѣо и вино гра^а моѣо на сѣмрѣхѣ моѣо свѣтомѣ Николи идежѣ естѣ грѣвѣ моѣо и сѣдоци Нѣка Бѣмира⁹ и Столѣнѣ Радѣстикѣхѣ и Бѣклѣ и Даждѣнѣ Мѣсторѣвѣкѣ¹⁰, Радѣ Мѣждѣлѣнѣкѣ и Богѣоѣ Кѣвѣачѣ и Бѣско Мѣсторѣхѣ. Пѣса се сѣе писѣние мѣца гѣнѣра С. дѣнѣх. Да естѣ ведѣомѣо вѣсѣкомѣ члѣкѣсѣ како приде Ярола сѣ дѣшѣрѣми своѣими на поклонѣние вѣ храмѣ сѣгѣо Николи сѣвѣтѣо старѣца Дѣнила и дѣхѣвѣника своѣго Пѣнѣѣѣѣ изѣвѣраше комѣтѣ землѣ ѿ своѣо бѣщѣнѣе и приложише

Daniel che sia quello el qual caloi-ero in lo dicto monastero sera, qual piäsera a dio actender e conzar el dicto monastero. Et cusi vuol et dixe el signor Balsa cum li suo zentilhomini et cum suo caloi-ero e monago Daniel. Se ni-suno se leuara a desfar questa nostra benedeta scriptura a romper et deseminar el tuor qualche cossa a la dicta gliesia ouer a queli el qual se trouara in essa, che sia scomunigado da dio et dala soa gloriosa madre vergene Maria et da San Zuane Baptista et da XII apostoli et da siette (sic) conson di padri sancti, chiamati Nichei et da tutti altri sancti. Et de plui, che debia pagar pena ala signoria perperi tresento. Et se altra persona vegnisse a far qualche bon al dicto monastero de miser San Nicolo, che sia benedeto de tutti sancti sopranominati. Amen. E questa benedicta scriptura fo facta in Budua, dauanti zorni V de la natuita del nostro signor Ihesu Xpi. Presenti Zorçi Iuraseuich, vaiuoda del signor Balsa, et el fiuolo de Zorçi Iurasin, et ambasiador del signor vaiuoda San-

⁵ У Калођурђевитићеву преводу: Crehsich, у Фонтанину: Crissich, што ми читамо: Кришић.

⁶ Т. Ј. фебруара.

⁷ Будва се у Средњем вијеку на српском језику називала: Стари Град (Јиречек-Радовић, *Историја Срба*, II, 18).

⁸ У Будви још постоји стара, напуштена црквица св. Саве Освећенога (s. Sabba Abbas) у којој су некада, а вјероватно и у доба Балшића, служили и православни и католички свештеници. Црквица се често спомиње у старим документима (М. С. Црногорчевић, *Цркве и манастири у Овћини будванској*, Задар, 1901, 3 и 4).

⁹ Бумира стоји мјесто Бѣкѣмира.

¹⁰ У Калођурђевитићеву преводу пише: Verie Bubcich, Dabisivo Mastroečich, а у Фонтанину: Vuchle Idosdiv Mistorovich.

сѣмѣ Николе за себе и роди-
те^а свои и чѣ^{хъ} свои, а томѣ
седоци Никола Пащровикъ и
сынъ мѣ Яле са Хрѣвое Нова-
ковикъ и сѣ(н) мѣ Блякъ,
Павлякъ Дмитровикъ и сѣ(н)
мѣ Радослав, Радко Новаковикъ
и сѣ(н) мѣ Блякота, Каношъ
и сѣ(н) мѣ Радое, Ёстоѣй Ста-
нановикъ и сѣ(н) мѣ Пета^а,
Божикъкъ Цошъкъ^а¹¹ и сѣ(н)
мѣ Никола, Новакъ Милоше-
викъ и сѣ(н) мѣ Стефа, Радичъ
Грѣбачевикъ съ братиѣми, Во-
вакъ Томикъ и сѣ(н) мѣ Ка-
ногѣргъ^а¹² и сведете положихомъ
зде по имени въ стрѣжение
мимоходещиѣ ради времени.
Да бѣ ведомо всакомѣ члѣкѣ
како азъ Перочъ кѣни^а съ Грѣ-
бача Трѣбера коматъ земле
наиме съ Мирици за двѣ пер-
пере съ бащинѣ себе въ веки или
укѣпосваляниѣ или виновъ съг-
нениѣ^а¹³. . . . Да (е)стѣ ведомо
всакомѣ члѣкѣ како азъ Перочъ
прода црѣкви сѣтомѣ Николи
коматъ земле цю кѣни^а съ Грѣ-
бача Трѣбера по ѿноме начинѣ
слободно кѣни слободно и про-
да, а то ми седоци Радичъ
Грѣбачевикъ съ братиѣми, Ни-
кочъ Режевикъ сѣмѣ Стоѣномъ,

dali se trouo in quella. appresso
del signor Balsa, per nome Alexa
Pastrouich, et de Cataro Lampro
Puçanouich, di Pastrouichi Dabi-
sino Alexich, de Budua prete
Biladin et prete Medoe et Radaç
Crechsich, Maroe Ziuicouich,
Stoian Radostich et tutti altri Bu-
duani. Et de questo fo executor
el gratioso vaiuoda Zorçi Iura-
seuich. Canzelier Descho scripse
per comandamento del signor
Balsa.

Anchora io signor Balsa faço
gratia a Daniel monago et ca-
loiero, che li sia benedeto et
fermo in eterno et che sia ma-
nifesto a cadauna persona come
compro Daniel monacho cum li
altri fradeli caloieri monasi (sic)
Radogna Mitrovich peçe do de
terra cum la volunta et grazia
del signor Balsa pro perperi
quarantasei. Et de questo fo pre-
sente Vocasin Becich cum suo
fiuol Lies, Todoro Iurgieuch et
Nicola Radosalich Pastrouich cum
suo fiuol Alexa, Iuanis Marti-
nouich cum suo fiuol Raicho et
de Budua fo presente Radaç
Cherchsich, Iurach Thurich cum
suo fiuol Nicola et Stoian Ra-
dostich cum suo fiuol Dabisino,

¹¹ Име и презиме овог свједока, што смо ми прочитали **Божикъкъ** (Божикъо) Црнац, Фонтана испикује: Bossich Cadzagnaz. Ово је Фонтанино читање нетачно и ово име и презиме треба читати као што смо овдје навели, тим прије што нам није познато у Пащтровицима презиме Кадцрнац, него само Црнац.

¹² **Каногѣргъ** стоји мјесто **Калогѣргъ**, јер се у овом акту често налази слово X мјесто Л. — Фонтана ово погрјешно испикује: Caro Guraz, али такво име у Пащтровицима није познато.

¹³ Ријечи: **съпосваляниѣ** или **виновекстениѣ**, које су нејасне, Фонтана пре-
води: per seminario e per vineario т. ј. да га засије и засади виновом лозом. Види
се да се много трудио да би разумио значење ових ријечи, које ће, по свој при-
лици, бити погрешно преписане с оштећеног оригинала, те их није одма ни превео,
него оставио за њих празан простор и, како се то јасно види по рукопису, на-
надво то попунио с наведеним преводом.

сѣмъ Иѡ Стоѣиновичъ, сѣмъ
Итѣрѣцъ Гонашевиѣхъ, сѣмъ
Гегѣвичъ, сѣмъ Секто Потво-
рицъ¹⁴, еже више писа мѣ плати,
Р. перпе^р. Да и(с)тѣхъ ведомо
вѣсакомѣ члѣкѣ како азъ Да-
нилъ съ калѣшерѣи своимѣи кѣпи
кома^т землѣ ѡ Никриони ѡ
Радича Милотковика и ѡ си-
новѣхъ его Новака и Милота и
томѣ седоци Бѣкашин Бечикъ
и сини мѣ Дешъ, Гойкъ Бѣран-
вичъ и си(н) мѣ Блзкѣцъ Дешъ
Дмитровикъ си(н) мѣ Никола,
Милош Гонашевицъ си мѣ
Новакъ, Новакъ Ч(р)ницъ¹⁵ и
сѣи мѣ Раданъ и ако се тко
потвори да плати владѣшомѣ,
Р. перпе^р.

И тако говори г^рнъ Балша съ
калѣшерѣи своимѣи и съ властели
своимѣи аще се итко подвигне
сѣи злимъ неки^м бесовски^м на-
важденнѣмъ или шити¹⁶ такови
да встѣхъ проклетъ ѡ Га Ба и
ѡ пречистѣи его Бѣоматѣре и
ѡ чхѣстѣиго и животворѣцаго
крѣта и ѡ стѣго Иѡанна Крѣла
и ѡ сѣи . Бѣ. аѣлѣхъ и ѡ про-

Nicha Buchumiera cum suo fiuol
Ion, Stanaç Bielinouich cum suo
fiuol Ziucho. Le qual peço do
de terra, una sie a Presino, l'altra
peza a Spille. Ancora che sia
manifesto a cadauna persona,
como io caloiero e monacho Mi-
chael laso la mia zelia et la mia
vigna ala mia morte ala gliesia
de miser San Nicolo et a Daniel
monago cum li altri caloieri, doue
jaxe el mio corpo. De questo fo
presenti Nicha Buchomiera, Sto-
ian Radostich, Verle (?) Bubicich,
Dabisino Mastroieulich, Radinus
Michalich, Bogoe Couaç, Vo-
chota maistor. De queste bene-
dete scripture io signor Balsa
firmo et confirmo in eterno.

Anchora che sia manifesto a
cadauna persona, come vene
Ieroslava cum le suo fiuole a
visitar la gliesia de misser San
Nicolo e porto dono ala dicta
gliesia de misser San Nicolo una
peza del suo terren proprio del
suo patrimonio, ha nome el dicto
terren Prossia. Dicto terren che
sia a laude de misser San Ni-
colo et ali suo caloierj in eter-

¹⁴ Ова, већином необична, имена и презимена, која ће, судећи по необичном реду ријечи, бити погрешно с оригинала преписана, Фонтана исписује овако: е col figlio Jono Stogianovich, col figlio Istoz Gonassevich (међутим у српском препису јасно пише Итѣрѣц) col figlio Giegevich е col figlio Secto Potvaich и ако је у тексту посве читљиво: Секто Потворѣц.

¹⁵ У срп. тексту стоји: Новокѣчѣцъ, што ми читамо Новакъ Ч(р)ницъ. Ово је Фонтана прочитао и исписао: Ново Казназ, што није тачно, јер се јасно види слово ч а слова з уопште нема. Осим тога у Паштровићина није познато презиме „Казназ“, а презиме Чрнац у документима се чешће налази.

¹⁶ Овађе, судећи по смислу, недостаје једна ријеч. Фонтана је ово превео: „e se alcuno s'opponesse con temerario ardire o che volesse rapire (ако би се когод опро дрском смјоношћу, или би хтио грабити). Можда би требало избацити ријеч: или, да би се добио јаснији смисао.

чи о¹⁷ ꙗ̄ ѿ. ꙗ̄ӣ. с̄ти ѿ ѿзѣже
 въ Нӣни сѣбра благодѣтъ
 с̄тго Д̄ха .:.

num per l'anima nostra. De questo presente Nicolao Pastrouich cum suo fiol Alexa, Chernoe Nouachouich cum suo fiuol Vochota, Cagnos cum suo fiuol Radogna, Hostoia Stanonouich cum suo (свршетка нема у књизи недостају два листа).

Када се упореде два горња текста, одмах се примијети да у препису имамо опширан увод, а у Калођурђевићеву преводу тога нема, већ имамо датум и одмах затим долази нарација, гдје се ова два акта у почетку углавном слажу. Само се у српском тексту каже, да је Балша даровао мјесто за цркву Св. Николе „въ земни ѿтѣчства ли“, док ових ријечи у Калођурђевићеву преводу нема. Међу властелом паштровском, која с Балшом заједно даје земљиште за градњу цркве, у преводу се помиње погрешно Вукашин Берих (Vochasin Berich), који се у српском тексту презива Бечић, како је једино правилно. У преводу се, даље, наглашује да је Балша поставио „свога калуђера и монаха“ Данила да, док је жив, управља манастиром, а по његовој смрти да га наслиједи један од калуђера, који буде Богу угодан. О овоме у српском тексту нема спомена.

Разлика је између Калођурђевићева превода и српског текста, који је са оригинала преписан, још и у томе, што у преводу већ сада долази санкција, у препису иста долази на крају текста. Даље се у преводу каже да је ова исправа била сачињена у Будви пет дана пред Божић и наводе се присутни свједоци и извршилац као и калуђер који је исправу, по заповиједи Балшиној, писао. У препису се пак о томе ништа не говори.

У српском тексту читамо даље, да је калуђер Данило с осталом братијом купио два комада земље на Пржну и у Спилама у Радоње Дмитровића, што у Калођурђевићеву преводу није потпуно јасно, па је стога Јиречек ту ставио ријеч: sic. Свједоци су овом акту, по преводу, слиједећа лица: Вукашин Бечић и син му Љеш, Тодор Ђурђевић и Никола Радосалић Паштровић са сином Алексом и Иваниш Мартиновић са сином Рајком, сви из Паштровића, а из Будве Радач Кршић, Ђурађ Турић са сином Николом, Стојан Радостић са сином Дабиживом, Нико Букумијера са сином Јоном и Станац Бјелиновић са сином Живком. Свједоци су пак у српском тексту овој купопродаји: Вукашин Бечић и син му

¹⁷ Ријечи: „и ѿ прочиѣх ѿ“ (од осталих 70 апостола). Фонтана погрешно преводи: „dall 60 profeti“ т. ј. од 60 пророка мјесто од осталих 70 апостола. Исто тако погрешно преводи и свршетак, који гласи: иже из Нӣни и сѣбра благодѣт с̄тго Д̄ха (т. ј. које св. оце у Никеји сабра благодат св. Духа) ријечима: „e dal luogo scielto da medesimi dello Spirito Santo“, што би значило: „из мјеста (које се по имену не спомиње) одабрана од истих (Св. Отаца) по светом Духу“.

Љеш, Никола Радосалић, затим неки Калођурђевић, којему име није наведено и син му Новак, Радаљ Бечић, Медоје Дуклан и син му Радич и Иваниш Мартиновић — сви из Паштровића. Из Старог Града, или Будве, били су свједоци Радац Кршић, Ђурађ Турић, Стојан Радостић, Нико Бук(у)-ми(је)ра, Станац Бјелиновић, те се још спомиње неки Болета и брат му Петан.

Док је на почетку Калођурђевићева превода наведена година 6900 (а требало би, како Јиречек каже, према индикту, да буде 6922 од створења свијета, што одговара години 1413—14 н. е.) а ниже у тексту стоји, да је акт сачињен пет дана пред Божић, дакле 20 децембра, у препису је тек сада назначено, да се акт „исписао“ у Старом Граду, пред црквом Св. Саве, 24 фебруара (6)923 т.ј. 1414 год. н. е.

Свједоци које наводи калуђер Михаило, који оставља своју ћелију и виноград цркви Св. Николе, по Калођурђевићеву преводу, су слиједећа лица: Нико Букомијера, Стојан Радостић, Верле (Verle?), Бубчић, Дабижив Мastroјевић, Радин Михалић, Богоје Ковач и Вукота Мајстор, а у српском тексту стоји: Нико Бу(к)мира, Стојан Радостић и Вукле и Даждив Мисторовић, Раде Муждалић, Богоје Ковач и Вуко Мајстор. — У Калођурђевићеву преводу ова ставка свршава ријечима: „Io signor Balsa firmo et confirmo in eterno“, а у српском тексту имамо само означено, да је ово писано 6 јануара, али нема ни године, ни потписа са короборацијом.

Даље се у истом преводу наводи, како је нека Јерослава са својим кћерама приложила цркви Св. Николе и калуђерима комад земљишта, који се зове Просија, за своју душу. У српском тексту стоји, да је дошла Арола (што би имало бити исто што и Јерослава) са кћерима на поклоњење у храм Св. Николе и по савјету старца Данила и својег духовника Пајсија (то ће, можда, бити исти онај калуђер, који је донио у Котор Балшину повељу, да се унесе у нотарску књигу) изабраше један комад земљишта, који се зове Просија, те га она с кћерима приложи Св. Николи за помен себи, својим родитељима и дјечи.

У Калођурђевићевом преводу наведени су свједоци овом акту: Никола Паштровић и син му Алекса, Хрвоје Новаковић и син му Вукота, Кањош са сином Радоњом, Остоја Станановић са својим..., али даљих подака ни имена нема, нити има свршетка, јер у споменутој нотарској књизи недостају два листа. У српском се тексту, како је то наведено, спомиње више свједока, међу којима су и горепоменути Никола Паштровић са сином Алексом, Хрвоје Новаковић и син му Вук (Блзкз) а не Вукота, Кањош и син му Радоје, а не Радоња, Остоја Станановић и син му Петан.

* * *

Како се види из оба текста — превода и преписа — у истима је наведено више правних аката, за које се подразуме-

мијева да их је Балша одобрио, јер за све вриједне закључне рајечи: „И тако говори господин Балша с калуђери својими и с властели својими“, као и клетва, која затим слиједи у санкцији, уколико би се неко усудио да штогод од тога повриједи или отме.

У препису има неколико неразумљивих ријечи, што ће, ваљда, бити посљедица тога што је пергамена била на неколико мјеста оштећена, те је било тешко разумјети текст и тачно га преписати. Стога је и превод, који је Фонтана по овом препису учинио, на неколико мјеста неразумљив и нетачан, иако се види да се трудио да му буде чим бољи и тачнији.

Ми смо у тексту свуда стављали знак њ, јер тако свуда и стоји у наведеном препису. Слово у написано је њ, а предлог с написан је на два начина: **сѡ** и **з** (на пр. **сѡ братонѡ** и **з братонѡ**).

Даље се опажа да уз старији облик датива: Николе, имамо и новији: Николи. Исто тако уз старије облике **Блжкота**, **Блжкѡцѡ**, **Блжкѡшини**, имамо и новији облик: **Бѡкашинѡ**.

Уз облике: земни и земне, имамо и: земле, а инструментал од ријечи брат гласи: братов. Уз презимена која редовно завршавају на **икѡ** као: **Рѡжевинѡ**, **Бѡчикѡ**, **Рѡдостикѡ**, имамо и: **Бѡчићѡ**, **Рѡдостићѡ**, **Гонашевнићѡ** и т. д.

Интерпункција је, углавном, свуда наша.

Интересантна је биљешка, која се налази на вањској страни овог преписа и гласи: „**Прѡсѡци**“ **нѡишѡмѡ ѡ сла**“ **нѡишѡмѡ ѡцѡ** и **гнѡ Митрополитѡ Кѡр Кѡр ѡци Стефа**“ **ѡ за лѡбѡвѡ великѡ**“, па опет истом руком: „**Стефа**“ **ѡ за лѡбѡвѡ**“.

Из ових се биљежака види, да је овај препис, по свој прилици, сам Фонтана био намијенио митрополиту Хаѡи Стефану Љубибратићу, с којим је живио у врло пријатељским односима. Митрополит Стефан је имао за неко вријеме резиденцију на Топли крај Херцеговога, чије развалине још и данас постоје, али је прогоњен од млетачких власти морао г. 1722 да напусти млетачку територију и умро је као коштајнички еписком г. 1737, а познато је да се након одласка из Боке пријатељски дописивао са Фонтаном¹⁸. Пошто се овај докуменат нашао у Боки, иако је био намијењен митрополиту Стефану, вјероватно је да му није био никада уручен.

Петар Д. Шеровић

¹⁸ Историски записи, св. 5—6, Цетиње 1948 г., 369.

Résumé

Petar D. Šerović

La charte de fondation du monastère de St. Nikola à Praskvica et ses annexes

Le souverain de Zeta Balša III fonda en 1413 le monastère de St. Nikola à Praskvica, dans les Paštrovići. La charte originale de la fondation du monastère en langue serbe n'a pas été conservée. K. Jireček a publié sa traduction en italien dans son ouvrage „Les monuments serbes“ aux pages 66—68 de „Spomenik XI de SAN“ (1892).

Il est dit dans cet acte que le moine Pajsije, du monastère de Praskvica, s'est présenté le 27 avril 1439 à Kotor au prince et capitaine vénitien Albano Segredo et à trois juges de Kotor, et qu'il les a prié d'inscrire dans les registres de notaire une charte de monseigneur Balša, l'ancien souverain de la Zeta, pourvue de son seing, dans laquelle étaient notés les biens et les donations du monastère de St. Nikola à Praskvica. Il faisait cette demande afin que la copie pût être retrouvée dans les registres de notaire au cas où la charte originale aurait été perdue, et afin que le monastère pût s'en servir au besoin.

Il fut accédé à sa requête, et le chancelier slovène Stefan Kalodurdević (Caloiurgi) traduisit la charte en italien et l'inscrivit dans le registre correspondant. Celui-ci se trouve aujourd'hui parmi les autres anciens registres de notaire dans les Archives d'Etat à Kotor, mais la traduction complète de la charte ne s'est pas conservée car, comme le dit Jireček, il manque deux feuilles au registre.

Il paraît, cependant, qu'une copie de la charte originale avait été conservée presque jusqu'à nos jours, copie faite en serbe avec des annexes que l'auteur de cet article avait fidèlement transcrites. Cette copie est publiée ici parallèlement avec la traduction de la charte originale par Kalodurdević. Mais dans cette copie serbe on mentionne quelques nouveaux noms de donateurs et leurs donations, qui n'existant pas dans le registre de notaire déjà cité, auquel il manque deux feuilles.

La charte originale sur parchemin, en partie abîmée, avait été soumise le 27 novembre 1728 par le comte Kamilo Bečić à l'interprète public de „langues serbe et slave“ Pierre Fontana à Hercegnovi, pour être traduite en italien. Fontana a traduit la charte avec l'aide de Arsenije Avramović, doyen du monastère de Savina, sans savoir que sa traduction se trouvait déjà dans le registre de notaire à Kotor.

Quand la charte fut traduite, l'original avec un exemplaire de la traduction furent rendus à Bečić. Parmi les actes sont restés un exemplaire légalisé de la traduction et une simple copie de la charte publiée dans l'article ci-dessus qui avait été, d'après les quelques notes qui s'y trouvent, destinée à l'évêque Stefan Ljubibratić, qui résidait à Topla près de Hercegnovi, et qui quitta le territoire vénitien en 1722 sous la pression des autorités vénitiennes.